

**Анжела Георгиева / Anzhela Georgieva**

**МИГРАНТСКИТЕ МЕДИИ –  
НОВИ ПРОСТРАНСТВА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ  
НА ДИАСПОРАТА**

**Migrant Media – New Spaces for Diaspora Studies**

**Abstract:** The article focuses on a significant but relatively understudied segment of Bulgarian journalism – the media published by the Bulgarian diaspora around the world. The text examines migrant media through their informational and integration functions, but also as guardians of the history and cultural memory of the communities. The main aim of the article is to present the migrant media (in particular the Bulgarian-language ones published in Europe) as new research fields through which knowledge about the Bulgarian diaspora can be complemented and built upon.

**Keywords:** Bulgarian diaspora, migration, Bulgarian communities, migrant media, Central Europe.

**Въведение в темата**

Културното многообразие винаги е характеризирало Европа, а нарастващият потенциал за мобилност, свободна комуникация и движение на отделни индивиди или групи от хора превърна континента в своеобразен културен дом – едно мащабно и обединяващо пространство, в което „другостта“ е оценявана и успешно интегрирана в мултикултурния живот.

Една от големите привилегии, които ни донесе членството на България в Европейския съюз, е именно свободата да можем да избираме, почти без ограничения, къде да живеем, учим и работим, в резултат на което, към настоящия момент, българската диаспора е една от многото, циркулиращи в границите на Стария континент (а и далеч отвъд него) и успешно обогатяващи споделения културен свят.

Мобилността, очаквано, води и до формиране на нови български общества, които за кратък или по-дълъг период от време изграждат институционална мрежа и нови етнокултурни профили.

Създаването на различни по вид културни и образователни институции, сдружения и асоциации е начин мигрантите да съхраняват своята национална идентичност. Към тези сплотяващи общността топоси се присъединяват

и мигрантските медийните проекти<sup>1</sup>, които имат за цел да задоволяват две от значимите потребности на диаспората – да бъде информирана и да комуникира.

Мигрантските медии могат да бъдат изключително разнообразни по вид, жанр, оформление, периодичност, ниво на професионализъм на екипа, продължителност на издаване, тематична насоченост... Значителна част от българоезичните медии по света се разпространяват онлайн, тъй като това е вариантът, който изисква най-малко финансиране, но паралелно позволява най-голяма актуалност и най-бърз и лесен достъп. Печатните медии (вестници и списания) също продължават да бъдат сред основните медийни продукти на българската диаспора, докато броят на мигрантските радиостанции (или само радиопредаванията) и телевизиите е значително по-малък. Общото между всички тях, без значение от жанра и вида разпространение, остават функциите, които те изпълняват – да отразяват живота вътре, в общността и да осигуряват връзка (дори и чисто въображаема) с родната страна<sup>2</sup>. Необходимо е обаче, мигрантските медии често да разширяват своя презентационен периметър и да „надскачат“ самата диаспора, защото имат отговорната задача да изграждат потрети на миграцията пред обществото на приемащата страна<sup>3</sup> (за което изключително съдейства двуезичността на мигрантските медии).

### **Българско медийно присъствие в Централна Европа**

За да изградим ориентиrowъчен медиен профил на печатните българоезичните медии, издавани в Централна Европа, можем да използваме познатото и широко прилагано в журналистиката правило на „Петте К“<sup>4</sup> (кой, кога, къде, какво, как) или по-конкретно, следва да ни интересува:

1. **Кой** издава медията?
2. **Кога** е основана и с каква периодичност е?
3. **Къде** се списва?
4. **Какво** е съдържанието ѝ и на какъв език е то?
5. **Как** се разпространява и как се финансира?

Следвайки своеобразния въпросник и разглеждайки осем българоезични мигрантски медии – вестник „Български вести“<sup>5</sup> (Унгария), списание „Хемус“<sup>6</sup> (Унгария), списание „Сънародник“<sup>7</sup> (Словакия), списание „Българи“<sup>8</sup> (Чехия), списание „Роден глас“<sup>9</sup> (Чехия), списание „Родна реч“<sup>10</sup> (Хърватия), списание „Българите в Австрия“<sup>11</sup> (Австрия), вестник „Виена днес“<sup>12</sup> (Австрия)), можем да обобщим, че:

Печатните българоезични мигрантски медии в Централна Европа се издават най-често от малки екипи, като редакциите обикновено са разположени в столиците на приемащите страни. Медийните продукти са насочени към местните мигрантски общности, по-рядко към обществото на приемащата страна и в изключително малък процент – към обществото на родната страна

(въпреки че голяма част от изданията пристигат и в България и се съхраняват в архивите на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София).

Медиите възникват по различно време, в отговор на конкретна потребност на общността. Различна е и продължителността на издаването им – има такива, които са издавани едва няколко години (сп. „Българите в Австрия“), но има и доайени, с история и печатни традиции, простиращи се в няколко десетилетия (сп. „Роден глас“, основано през 1971 г. и сп. „Хемус, основано през 1991 г.). Периодичността на отделните печатни медии също е различна – списанията се издават на равни месечни интервали, най-често са дву- или три-месечници, редки са случаите на издания, появяващи се веднъж на полугодие. Вестниците обикновено са ежеседмичници и по-рядко всекидневници.

Значителна част от мигрантските медийни продукти могат да се нарекат „пълнокръвни медии“, защото в тях се публикуват авторски репортажи, статии и интервюта. Част от медиите имат и изградена мрежа от кореспонденти в различни градове на приемащата страна и/или в България, което допринася за богатото и разнообразно съдържание. Концепцията на повечето печатни мигрантски медии, издавани на български език, има традиционна структура, като всеки брой се изгражда около гръбнака на постоянни рубрики, в които се включват новини от общността, разглеждат се социални и културни теми, представя се международна и здравна информация. Особено голямо внимание се отделя на образователните институции и в почти всеки брой се отразяват тържества, успехи и постижения на ученици или просто новини от училищния живот, което отново не е изненада, защото стремежът на българите към знание и просвещение датира още от Възраждането.

### **Нови изследователски перспективи**

Въпреки че диаспорите все повече привличат изследователския интерес, значително малко са публикуваните изследвания, свързани с медиите и комуникацията в мигрантските общности. Фокусът в направените до момента изследвания най-често е поставян върху картографирането на миграцията – причини и периоди, миграционни вълни, адаптация към новата среда, носталгия. Не липсват и публикации по темата за културния живот и развитието на институционални системи – именно там се споменават и мигрантските медии, но представени обикновено като шрихи от общата картина на общността. Почти неизследвани остават медийните послания, които диаспората отправя, както и медийният отпечатък, който оставя.

Дали една от причините мигрантските медии, и в частност печатът, да остават в периферията не е познатото правило на журналистическия свят, според което „Няма нищо по-старо от вчерашния вестник“. Във време на интензивен информационен поток мигрантските медии сякаш не успяват да бъдат конкурентни на глобалния медиен пейзаж. Какво тогава могат да предложат техните архиви с пожълтели страници? Оказва се – много, дори повече, отколкото очакваме, защото тяхната роля е различна.

Броевете, веднъж попаднали в архивите, вече нямат нужда да се влияят от скоростта на производство и потребление на информация, нито се очаква да бъдат носители на актуална новост. Изтеклите от деня на издаването им седмици, месеци и дори, в някои случаи, десетилетия, ги превръща в „склад за минали събития“<sup>13</sup>, а оттам и в средство, което има силата да улеснява, допълва и дописва липсващите страници от историята.

Значително по-малко обсъждана в академичните среди е тази тяхна функция да запечатват, съхраняват и препредават обществената памет<sup>14</sup>. Дадената възможност да разказват, а не да съобщават, превръща мигрантските медии в (без)ценна изследователска единица, чрез която да се усети духа и дъха на миналото и по-детайлно да се изследват динамиката и развитието на диаспората<sup>15</sup>.

### **Посоки за изследвания**

Десетки, ако не и стотици са посоките, по които може да се поеме в изследователски план при работата с архива на мигрантските медии. Избрах да поставя акцент върху два сегмента, които, от една страна, привличат моя изследователски интерес и имат потенциала да се превърнат в компоненти от анализ на медийното съдържание, а, от друга – са гръбнакът, около който в значителен процент се изгражда цялостният облик на печатните мигрантски медии.

### **Снимки**

Фотографиите и визуалните свидетелства от миналото са това, което най-често ни липсва, докато се опитваме да изградим пълноценен образ за отминало събитие или да възстановим максимално много детайли от конкретен исторически момент. Архивите на мигрантските медии са винаги готови да разгърнат страниците си пред всеки, проявил интерес към тях. Превръщайки се в своеобразни фотоалбуми, архивните броеве могат да окажат съдействие при „визуализирането на миналото“.

### **Традиции и празничност**

Фолклорът и традициите се радват на особено голям интерес и заедно с характерната празничност са издигнати на пиедестал сред българските мигрантски общности както в Европа, така и във всяка друга точка от земното кълбо, където е регистрирано българско присъствие. Именно чрез фолклора, традициите, историята и езика българските общности продължават да се самоопределят като част от българската нация, без значение от периода, от които живеят извън пределите на България<sup>16</sup>.

Предвид факта, че мигрантските медии отразяват живота в общността, очаквано е празничността и фолклорът да бъдат сред най-силно застъпеното съдържание на страниците им. Дори нещо повече – те са това, около и заради което са създадени голяма част от мигрантските медийни продукти.

Подобно на националните медии, издавани в България, и по света най-осезаем медиен отзвук в българоезичните издания получават честванията за 3 март и 24 май, които се явяват и най-мащабните поводи за сплотяване и събиране на общността и изразяване на чувство за принадлежност.

Фолклорните прояви са следващите богато отразявани събития, защото именно те се явяват чудесен начин за популяризиране на фолклора както вътре в общността, където танцовите школи се превръщат в още една възможност за комуникация със сънародниците, така и извън диаспората – чрез представяне на различни танцови спектакли и/или обреди и обичаи пред публики, съставени от обществото на приемащата страна. И двете роли на фолклора в живота на диаспората са значими – едната е свързана с чувството за принадлежност, другата допринася за изграждането на положителния образ на българите.

Не могат да бъдат подминати и вълнуващите събития, свързани с празниците в българските училища зад граница. Умилителните детски рецитали, първите научени неравноделни танцови стъпки, ученическите пиеси и трогателните хорови изпълнения често се представят пред публика и винаги биват високо оценени от редакторските екипи на българоезичните медии зад граница, а на малките артисти и изпълнители с българска кръв се позволява да заемат почетно място на страниците на всеки следващ брой от вестника или списанието.

Зачитайки се в голяма част от изброените типове статии и репортажи, вероятно мнозина биха отбелязали, че повечето материали звучат твърде патетично<sup>17</sup>. Точно заради това е нужно изследователят, който се заеме с проучване и анализиране на медийни текстове от мигрантски медии, да познава в детайли както самата диаспора, така и специфичността, с която са наситени тези медийни продукти, защото всички дългочакани срещи с родното и българската култура са наистина повод за патос и възторг за членовете на диаспората.

### **Основни изводи**

В заключение може да се отбележи, че изследванията на българските мигрантски общности в Централна Европа са достигнали до етап, в който да познаваме достатъчно добре ядрото на общността, за да можем да отправим погледи и към допълнителните сегменти, изграждащи облика на диаспората и спомагащи историческият пъзел да бъде още по-пълноценно нареден.

Медиите на диаспората са плодородна почва, която дава поле за реализация на новаторски подходи и интердисциплинарни проучвания във всички области на медийното и комуникационното изкуство: медийни текстове, комуникация чрез медии, анализ на медийното съдържание, съпоставителни изследвания и, не на последно място – изследване на архиви. Стига да им бъде дадено правото да „говорят“ (и да има кой с опитно ухо да ги слуша), мигрантските медии имат силата и потенциала да съдействат за опознаването на българската диаспора, а чрез всичко това и да допълнят знанието за българския народ като цяло<sup>18</sup>.

## БЕЛЕЖКИ/ NOTES

<sup>1</sup> **Гергова, Л., М. Борисова.** Мигрантски медии. – В: Културно наследство в миграция. Модели на консолидация и институционализация на българските общности в чужбина. София, 2017, с. 239.

<sup>2</sup> **Matsaganis, M.** Understanding Ethnic Media: Producers, Consumers, and Societies. Thousand Oaks, 2011, p. 58.

<sup>3</sup> **Георгиева, А.** Българското списание „Роден глас“ – комуникационно изкуство зад граница. – Медиалог, 2022, 11, с. 210.

<sup>4</sup> Правилото на Петте „К“ ( на английски Five Wh) е система от основополагащи въпроси (кой, кога, къде, какво, как), чрез отговорите на който се изгражда систематизиран информационен текст.

<sup>5</sup> Дигитален архив на вестник „Български вести“. – <<http://www.bolgarok.hu/index.php?id=83>>

<sup>6</sup> Дигитален архив на печатното списание „Хемус“. – <<http://www.bolgarok.hu/index.php?id=83>>

<sup>7</sup> Дигитален архив на печатното списание „Сънародник“. – <<https://bulgariansinslovakia.org>>

<sup>8</sup> Дигитален архив на печатното списание „Българи“. – <<https://www.blgari.eu/>>

<sup>9</sup> Дигитален архив на печатното списание „Роден глас“. – <<http://www.bgklub.cz/>>

<sup>10</sup> Дигитален архив на печатното списание „Родна реч“. – <<https://www.bugari-uhrvatskoj.com/hr/category/kultura/casopis-rodna-rijec/>>

<sup>11</sup> Дигитален архив на печатното списание „Българите в Австрия“. – <<https://www.bulgaren.org>>

<sup>12</sup> Дигитален архив на вестник „Виена днес“. – <<http://www.viennadnes.com/>>

<sup>13</sup> **Стоянова, Л.** Вестникът и националната културна памет. Велико Търново, 2012, с. 11.

<sup>14</sup> Пак там, с. 9.

<sup>15</sup> **Георгиева, А.** Диаспора, миграция и медии: дигитални предизвикателства и перспективи. – В: Годишник на департамент „Медии и комуникация“. София: НБУ, 2022 (под печат).

<sup>16</sup> **Янев, Й.** Сдружения на Българите в чужбина. – В: Културно наследство в миграция. Модели на консолидация и институционализация на българските общности в чужбина. София, 2017, 38–39.

<sup>17</sup> **Гергова, Л., М. Борисова.** Цит. съч., с. 259.

<sup>18</sup> **Гърдев, К.** Българските общности в Чехия и Словакия: минало и настояще. София, 2003, с. 7.

## ЛИТЕРАТУРА/ REFERENCES

**Георгиева, А.** Българското списание „Роден глас“ – комуникационно изкуство зад граница. – Медиалог, 2022, 11 [Georgieva, A. Balgarskoto spisanie „Roden glas“ – komunikatsionno izkustvo zad granitsa. – Medialog, 2022, 11].

**Георгиева, А.** Диаспора, миграция и медии: дигитални предизвикателства и перспективи. – В: Годишник на департамент „Медии и комуникация“. София: НБУ,

2022 [Georgieva, A. Diaspora, migratsiya i medii: digitalni predizvikatelstva i perspektivi. – V: Godishnik na departament „Medii i komunikatsiya“. Sofia: NBU, 2022].

**Гергова, Л., М. Борисова.** Мигрантски медии. – В: Културно наследство в миграция. Модели на консолидация и институционализация на българските общности в чужбина. София, 2017 [Gergova, L., M. Borisova. Migrantski medii. – V: Kulturno nasledstvo v migratsiya. Modeli na konsolidatsiya i institutsionalizatsiya na balgarskite obshnosti v chuzhbina. Sofia, 2017].

**Гърдев, К.** Българските общности в Чехия и Словакия: минало и настояще. София, 2003 [Gardev, K. Balgarskite obshnosti v Chehiya i Slovakiya: minalo i nastoyashte. Sofia, 2003].

**Стоянова, Л.** Вестникът и националната културна памет. Велико Търново, 2012 [Stoyanova, L. Vestnikat i natsionalnata kulturna pamet. Veliko Tarnovo, 2012].

**Янев, Й.** Сдружения на българите в Чужбина. – В: Културно наследство в миграция. Модели на консолидация и институционализация на българските общности в чужбина. София, 2017 [Yanev, J. Sdruzheniya na balgarite v chuzhbina. – V: Kulturno nasledstvo v migratsiya. Modeli na konsolidatsiya i institutsionalizatsiya na balgarskite obshnosti v chuzhbina. Sofia, 2017].

**Matsaganis, M.** Understanding Ethnic Media: Producers, Consumers, and Societies. Thousand Oaks, 2011.

## ИНТЕРНЕТ ИЗТОЧНИЦИ / INTERNET SOURCES

Дигитален архив на вестник „Български вести“ [Digitalen arhiv na vestnik „Balgarski vesti“]. – <<http://www.bolgarok.hu/index.php?id=83>>

Дигитален архив на вестник „Виена днес“ [Digitalen arhiv na vestnik „Viena dnes“]. – <<http://www.viennadnes.com/>>

Дигитален архив на печатното списание „Българи“ [Digitalen arhiv na печатното spisanie „Balgari“]. – <<https://www.blgari.eu/>>

Дигитален архив на печатното списание „Българите в Австрия“ [Digitalen arhiv na печатното spisanie „Balgarite v Avstriya“]. – <<https://www.bulgaren.org>>

Дигитален архив на печатното списание „Роден глас“ [Digitalen arhiv na печатното spisanie „Roden glas“]. – <<http://www.bgklub.cz/>>

Дигитален архив на печатното списание „Родна реч“ [Digitalen arhiv na печатното spisanie „Rodna rech“]. – <<https://www.bugari-u-hrvatskoj.com/hr/category/kultura/casopis-rodna-rijec/>>

Дигитален архив на печатното списание „Сънародник“ [Digitalen arhiv na печатното spisanie „Sanarodnik“]. – <<https://bulgariansinslovakia.org>>

Дигитален архив на печатното списание „Хемус“ [Digitalen arhiv na печатното spisanie „Hemus“]. – <<http://www.bolgarok.hu/index.php?id=83>>

